UUTISET

PTT:N TALOUSTUTKA

Johdonmukaisuudella ruokaturvaa

Perjantain julkistettiin Ulkoasiainministeriön ruokaturvapilotti. Yksinkertaistettuna kyse on raportista, jossa tarkastellaan eri lohkoilla Suomessa toteutettavan politiikan vaikutuksia kehittyvien maiden ruokaturvaan. Tarkastelun pääpaino on eri politiikanlohkojen välisessä johdonmukaisuudessa.

Raportti on mielenkiintoinen, mutta se liikkuu vahvasti ylätasolla. Lopputulos on ennen kaikkea strateginen asiakirja, jonka havaintojen toteuttaminen vaatii paljon työtä. Ajatus siitä, että Suomessa toteutettavilla kansallisilla politiikkatoimenpiteillä on suoraan vaikutusta kehittyvien maiden ruokaturvaan, voi tuntua kaukaa haetulta.

Suomessa toteutettu politiikkaa on etenkin ruokaturvaan liittyvillä sektoreille suoraan EU-säädösten ja kansainvälisten sitoumusten ohjaamaa. Suomessa toteutetaan EU:n yhteistä maatalous- ja kalastuspolitiikkaa. Suomi on sitoutunut toimimaan YK:n piirissä solmittujen ympäristösitoumusten ja niihin liittyvien reunaehtojen puitteissa. Kauppapolitiikkaa tehdään WTO-sitoumusten puitteissa.

Kansainväliset sitoumukset eivät aina ole johdonmukaisia. Tämä näkyy suoraan epäjohdonmukaisuuksina kansallisessa politiikassa. Kansallinen politiikka ei useinkaan ole sen johdonmukaisempaa. Suomen pyrkimys omassa kansallisessa politiikassaan sektoreiden välisen johdonmukaisuuden parantamiseen on pieni, mutta tärkeä askel kokonaisuudessa, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen.

Pilotin tarkastelu perustui OECD:n rakentamaan analyysikehikkoon. Kehikossa kehittyvien maiden ruokaturvaan liittyviksi politiikoiksi nimetään maatalous-, kalastus- ja ympäristöpolitiikat sekä niihin liittyvät kauppa- ja kehityspolitiikat. Lisäksi tarkastellaan politiikan valmistelu- ja vaikuttamismekanismeja eli instituutioita. Suomi on ensimmäinen OECD:n jäsenmaa, joka soveltaa kehikkoa.

Eri sektoreilla toteutettavan politiikan johdonmukaisuus on tärkeää. Johdonmukaisuudessa on kyse tiedon välittämisestä. Pitää tietää politiikan vaikutuspiirissä olevien tahojen tavoitteet ja tuntea eri tahojen toimintatavat. Jos ministeriössä A toimeenpantu politiikkatoimenpide romuttaa ministeriön B asettaman tavoitteen toteuttamisen, ei politiikka voi olla kovin tehokasta. Ruokaturvapilotin keskeinen anti onkin siinä, että se tarjoaa mallin tiedon välittämiseen.

Tätä mallia olisi hyvä kokeilla käytännössä esimerkiksi Suomessa harjoitetun maatalouspolitiikan, maatalouden ympäristöpolitiikan ja yleisen ympäristöpolitiikan yhteensovittamisesta. Eri tahot saattaisivat yllättyä siitä, että viime kädessä kaikilla näillä politiikan lohkoilla asetetut tavoitteet ovat pitkälti yhteisiä.

KYÖSTI AROVUORI on PTT:n maatalousekonomisti.

kyosti.arovuori@ptt.fi

Viljelijän sairausvakuutusmaksu nousee

Maanviljelijä maksaa sairausvakuutuksesta noin 24 euroa enemmän ensi vuonna kuin tänä vuonna. Kansaneläkelaitos hoitaa sairausvakuutusta.

Maksu perustuu myel-työtuloon. Keskimääräisellä 20 000 euron tulolla vakuutus maksaa nyt 432 euroa.

Viljelijöiden ja palkansaajien sairausvakuutus nousee yhteensä 2,16 prosenttiin työtulosta tai palkasta. Yrittäjät maksavat 2,29 prosenttia yel-työtulosta.

Sairausvakuutuksessa peritään sairaanhoitomaksua sekä päivärahamaksua. Valtio maksaa talousarvion kautta loput järjestelmän menot.

Sairaanhoitomaksulla kustannetaan hoidon ja tutkimuksen korvauksia sekä korvataan matkakustannuksia ja lääkekorvauksia. Päivärahamaksu kattaa päivärahoja ja kuntoutusrahoja.

Sosiaali- ja terveysministeriö vahvisti sairausvakuutuksen ensi vuoden maksut. Korotus on 0,12 prosenttiyksikköä palkansaajilla ja viljelijöillä.

Yrittäjävakuutettujen sairausvakuutus halpenee 0,11 prosenttiyksikköä.

Viljelijöille säädetään omana lakina Mela-sairausrahasta. Se korvaa samoin neljännestä sairastumisen jälkeisestä päivästä lähtien.

Mela-sairausrahasta ei peritä eri maksua. Sairausvakuutuksessa on sairastumispäivän jälkeen yhdeksän päivän karenssi, ennen kuin päivärahaa maksetaan.

Palkansaaja saa palkan omavastuun päiviltä. Päivärahat maksetaan työnantajalle. Sairausvakuutusta työnantaja rahoittaa 2,14 prosentilla palkkasummasta.

Verohallinto tilittää Kansaneläkelaitokselle arviolta 3,7 miljardia euroa sairausvakuutuksen menoihin. Sairausvakuutuksen maksut kerätään verotuksessa.

Korotukset lisäävät sairausvakuutuksen maksutuloa 227 miljoonaa euroa. Valtion osuudeksi lasketaan vajaat 1,3 miljardia euroa menoista.

JUHANI VIITALA

Ruotsi hivuttaa eläkeikää ylöspäin

Ruotsissa on menossa eläkeremontti, jossa viiteiällä nostetaan eläkeikää selvästi ylöspäin. Joustavan eläkeiän alarajaa nostetaan 62-ikävuoteen.

Viiteikä on keskeinen muutos, josta Ruotsin ansioeläkkeissä tänä vuonna keskustellaan.

”Eliniän pidentyessä on pakko työskennellä entistä pidempään”, varapääjohtaja **Annika Sundèn** Ruotsin eläkevirastosta sanoo.

Sundèn esitteli naapurimaan suunnitelmia eläkeremontista Työeläkepäivillä Helsingissä. Eläkevirasto vastaa Suomen Kansaneläkelaitosta ja Eläketurvakeskusta.

Kaikkien puolueiden eläkeryhmä pohtii Ruotsin uudistuksia. Työmarkkinoiden järjestöt vaikuttavat näissä asioissa selvästi vähemmän kuin Suomessa.

Viiteikä korvaisi 65 vuoden ikärajan kaikissa eläke-etuuksissa. Vuonna 2019 viiteikä nousisi 66 vuoteen ja siitä kolmen vuoden päästä 67 vuoteen.

Täyden eläkkeen saisi viiteiässä. Järjestelmä kiinnitettäisiin näin elinajan pitenemiseen. Puolueilla on konsensus periaatteesta.

”Yksityiskohdista tulee eroja, mutta eläkeiän nostamista kukaan ei ainakaan vielä vastusta”, Sundèn arvioi Helsingin Sanomissa.

Nykyisin Ruotsissa jäädään eläkkeelle hieman yli 63-vuotiaina. Tämä kaksi vuotta korkeampi kuin Suomessa. Monet jatkavat töissä 65-vuotiaiksi ja ylikin.

Sundèn sanoo 65 vuoden eläkeikää niin sanotuksi normiiäksi. Se on sanaton sopimus, jos terveys säilyy. Tämä on ikä muissa etuuksissa kuin ansioeläkkeissä.

Joustava eläkeikä on käytössä Ruotsissa ja Suomessa. Länsinaapurissa se keskustellaan sen nostamiseksi 61 vuodesta 62:een. Alaikä on Suomessa tämä.

Elinaikakerroin leikkaa Ruotsissa ja Suomessa eläketasoa sitä mukaa, kun elinaika pitenee.

Ruotsissa työeläkemaksu on 18,5 prosenttia. Tästä 2,5 prosenttia ohjataan eläkesäästäjän valitsemaan rahastoon. Valtio sijoittaa, jollei itse halua.

Monet työnantajat järjestävät Ruotsissa työmarkkinaeläkettä. Se lisää 10–15 prosenttia kokonaiseläkettä. Huonoina aikoina voidaan leikata maksussa olevia eläkkeitä.

JUHANI VIITALA

Hallinnon toimet käyvät ristiin ruokaturvan suhteen

Viisi ministeriötä ruoti tutkimuslaitosten ja järjestöjen kanssa sitä, kuinka eri hallinnon alojen päätökset vaikuttavat ruokaturvaan kehitysmaissa.

REX FEATURES/LEHTIKUVA

Ruuan saatavuus vaikuttaa kehitysmaissa kaikkeen lasten koulunkäynnistä talouskasvuun. Tansaniassa teetetään selvitys siitä, onko Suomen ja EU:n politiikka johdonmukaista.

Suomi on ensimmäinen teollisuusmaiden järjestön OECD:n jäsen, joka tarkastelee ruokaturvaan liittyvää politiikantekoa.

Vuoden selvitystyö on kirjattu raporttiin, jossa on 12 tavoitetta ja niihin liittyen lähes tuplamäärä suosituksia politiikanteon johdonmukaistamiseksi. Raportti julkistettiin perjantaina.

Kuten kansalaisjärjestöt ovat viime vuosina toistuvasti muistuttaneet, Suomen ja EU:n toiminta ei selvityksen mukaan ole kaikilta osin johdonmukaista kehitysmaiden näkökulmasta.

Kehitysministeri **Pekka Haaviston** (vihr.) mukaan ruoka on merkittävä poliittinen voima. Ruokaturva, tai oikeammin ruuan ja puhtaan veden puute, liittyy useimpiin tämän hetken maailmanpoliittisiin ongelmiin joko syynä tai seurauksena. Asia on keskeinen myös kansainvälisissä järjestöissä, joissa linjataan vuoden 2015 jälkeistä köyhyysohjelmaa.

Ruokaturvan parantaminen ehkäisee myös siirtolaisuutta niin köyhien maiden sisällä kuin näistä maista teollisuusmaihin, tähdentää ulkoministeriön (UM) lähetystöneuvos **Hanna Rinkineva**, joka veti arviointityötä.

Ministeriöt ensi kertaa yhteen

Kun ruokaturvaraportin merkitystä pohditaan kotimaasta katsoen, selvin muutos on, että työ on tuonut viisi eri ministeriötä ensimmäistä kertaa yhteen.

”Ruokaturva ei ole vain maa- ja metsätalousministeriön tai kehityspolitiikan asia”, painottaa maatalousekonomisti **Kyösti Arovuori** Pellervon taloustutkimuksesta (PTT).

Bioenergiaan liittyvän innon keskellä loppuraportti suuntaa katseita esimerkiksi siihen, miten ratkaisut Suomessa ja EU:ssa vaikuttavat kehitysmaiden ruokaturvaan maankäytön kautta. Samoin metsätaloudella ja -teollisuudella on kehitysmaissa ruuantuotantoon sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia, jotka edellyttävät tarkempaa arviointia.

Naisten mahdollisuus omistaa ja periä maata on myös erittäin keskeinen.

Arovuori tähdentääkin, että Suomen käytännöt tulevat pitkälti EU:lta ja muista kansainvälisistä sitoumuksista. ”Niihin vaikuttaminen ei siis ole yksin meidän omissa käsissä.”

Loppuraportin suurin arvo on hänen mielestään siinä, että ruokaturvaa on nyt arvioitu tutkijoiden termein ilmaistuna ”poikkitieteellisesti”. Se on hyvä alkusysäys hallinnon eri alojen välisen vuoropuhelun parantumiselle.

”Sudenkuoppa vaanii toki siinä, että tämä jää yhdeksi raportiksi muiden selontekojen joukkoon ja arkirealismi kulkee ihan muualla”, hän varoittaa.

Resurssit käyttöön tehokkaasti

Ruokaturva on vaikeasti määriteltävä jo käsitteenä. Sen havaitsee esimerkiksi, kun koetetaan laskea kehitysavun määrää.

Maaseutukehityksen neuvonantaja **Sanna-Liisa Taivalmaa** (UM) kertoo, että Suomen kahdenvälisistä kehitysyhteistyövaroista viitisen prosenttia kohdentui viime vuonna maatalouteen, maaseutuun ja ruokaturvaan, johon siis myös luetaan puhdas vesi.

”Tämän päälle tulee se, että Suomi tukee näitä asioita myös osana kohdemaille annettavaa suoraa budjettitukea, EU:n kautta menevistä kehitysvaroista sekä kansainvälisten järjestöjen kuten FAO:n, UNDP:n ja Maailmanpankin jäsenmaksujen kautta”, hän sanoo.

Teollisuusmaiden into rahoittaa ruokaturvaa laski 1990-luvulta vuoden 2007 ruokakriisiin asti.

Suunta kääntyi edellisen ulkomaankauppa- ja kehitysministerin **Paavo Väyrysen** (kesk.) kaudella. Ruokaturvaa koskevan selvityksen laittoi alulle Haaviston edeltäjä **Heidi Hautala** (vihr.).

> Suomi on ihan ensimmäinen maa, joka ryhtyi laajapohjaisesti arvioimaan ruokaturvaa. Tekemämme työ kiinnostaa selvästi muitakin.«
>
> HANNA RINKINEVA

Hanna Rinkinevan mukaan selvityksen taustalla on luonnollisesti se, että parempi yhteistyö eri politiikkalohkojen kesken johtaisi tehokkaampaan panostukseen kehitysmaiden ruokaturvaan.

”Toisaalta Suomi on kuitenkin ihan ensimmäinen maa, joka ryhtyi laajapohjaisesti arvioimaan ruokaturvaa. Tekemämme työ kiinnostaa selvästi muitakin”, hän sanoo hyvillään.

Arovuori pitää Suomen avausta tärkeänä: ”Tämä on jo itsessään poliittinen tahdonilmaus. Ja jos sitä lähdetään oikeasti soveltamaan, siitä on mahdollista saada hyötyä myös hallinnon tehokkuudessa.”

KAIJALEENA RUNSTEN

SUOSITUKSIA

Ruokaturvatyöryhmä luottaa asiantuntemukseen

Ruokaturvan asiantuntemusta on hyödynnettävä tehokkaammin EU-politiikan (mm. maatalous ja kalastus) suunnittelussa sekä kauppasopimusten valmistelussa EU:n ja kehitysmaiden välillä.

Kehitysyhteistyössä vahvistetaan ruokaturvaan tähtääviä toimia.

Ilmastonmuutoksen hillinnässä, vihreän talouden strategioissa sekä sovellettaessa biodiversiteetti-, kemikaali- ja jätesopimuksia otetaan ruokaturva erikseen tarkasteluun.

Jatkotyönä teetetään Tansaniassa arviointi, jolla mitataan, miten Suomen ja EU:n politiikat vaikuttavat ruokaturvaan.

Työryhmässä olivat edustettuina ministeriöistä UM, MMM, YM, TEM, STM; Kehys ry, MTK, PTT, Helsingin yliopisto, MTT, Suomen ympäristökeskus, Ilmatieteen laitos, Tilastokeskus ja kansalaisjärjestöjen ruokaturvaryhmä.

KOMMENTTI

Ei enää nollasummapeliä ruualla

Ruokaturvaa ei mainita hallitusohjelmassa, mutta onneksi sitä ei ole haudattu kokonaan.

Johdonmukainen politiikanteko voi puolestaan kuulostaa poliittiselta liturgialta, mutta hommassa on muutakin kuin villakoiran karvat.

Niin kuin PTT:n **Kyösti Arovuori** kuvaa hyvää ja tehokasta hallintoa: ensin tarvitaan konsensus siitä, mikä tilanne nyt on ja mihin ollaan menossa. Sitten vasta mietitään, mitä ja miten tehdään.

Muutoin on tuloksena kasa ristiin vetäviä säädöksiä eli nollasummapeli.

Kotimainen ilmastopolitiikka osoittaa, miksi ministeriöiden virkamiesten olisi hyvä oppia kuuntelemaan toisiaan. Ruokaturva on yhtä vaikeasti hoidettava kokonaisuus kuin ilmastonmuutos. Se vaikuttaa kaikkeen elolliseen eli sitä ei voida hallinnoida vain yhdestä siilosta katsoen.

Kehitysmaissa eurooppalainen ja kansainvälinen ilmastopolitiikka paisuttaa hallintoa, ja kansalaisten kannalta akuutimmat ongelmat jäävät hoitamatta. Yksi sellainen on ruuantuotanto, kun kansainvälisten rahoittajien bioenergiaviljelmät valtaavat peltoja.

Maailman kauppajärjestössä taas on ajettu kaupan vapauttamista vuosikaudet kuin käärmettä pyssyyn omavaraisen ruuantuotannon kustannuksella. Silti neuvottelut ovat ylevästi kantaneet kehityskierroksen nimeä.

Ruokaturva liittyy myös toiseen yli hallinnonalojen vaikuttavaan asiaan. Verotuksen johdonmukaisuutta on usein kotimaassakin vaikea säädellä, kun sekä halutaan rahaa valtion kirstuun että säädellään kulutusta ja ohjataan yrityksiä.

Vielä mahdottomampaa on kansainvälisesti. Monikansalliset yhtiöt pyörittävät talouttaan veroparatiisien kautta maksamatta juuri ropoakaan. Niitä rahoja tarvittaisiin meillä ja vielä enemmän köyhemmissä maissa.

KAIJALEENA RUNSTEN

UUTISTAUSTA

Suomettumisen kääntöpuoli

Pari viikkoa sitten Viron nykyinen Moskovan suurlähettiläs **Jüri Luik** yllätti kuulijansa kertomalla tarinan, joka liittyi aikaan, jolloin hän toimi Viron puolustusministerinä. Hänen mukaansa Viro ei olisi saanut puolustushallintoaan eikä puolustustaan Naton asettamassa määräajassa jäsenmaalta vaadittuun kuntoon ilman Suomesta annettua aineellista ja ammatillista tukea.

”Ilman Suomen antamaa apua se olisi ollut lähes mahdotonta”, hän totesi.

Kysymys on vähän tunnetusta ilmiöstä, johon törmäsin 80-luvun lopulla.

Oli tarve saada ajankohtaista tietoa perestroikan ajan Neuvostoliiton talouden kehityksestä, minkä vuoksi soitin johtaja **Esko Ollilalle** Suomen Pankkiin, ja kysyin, löytyisikö sieltä tutkittua tietoa.

”Meillä on täällä pankissa pari virolaista harjoittelijaa, juttele heidän kanssaan, he ovat asioista erittäin hyvin perillä”, Ollila vastasi. Kävi ilmi, ettei kyse suinkaan ollut harjoittelijoista, vaan parista nuoresta tutkijasta, jotka olivat Suomen Pankissa saamassa oppia siitä, miten itsenäisen maan keskuspankki perustetaan ja miten se toimii.

Hiljaiset harjoittelijat

Kerroin asiasta kotona vaimolleni, jonka työpaikka oli tuolloin sisäministeriössä. ”Heitä on myös meillä”, vaimoni totesi. Holkerin hallituksen kulttuuriministeri **Anna-Liisa Kasurinen** ihmetteli virkamiehilleen, että ministeriön käytävillä kulkevien virkamiesten määrä näytti hänestä viime aikoina kovasti kasvaneen. He ovat virolaisia harjoittelijoita, hänelle kerrottiin.

Samaan aikaan presidentti **Mauno Koivistolta** kysyttiin tv-haastattelussa, onko Suomen edun mukaista, että Neuvostoliitto ei hajoa. Kyllä, kuului lyhyt vastaus. ”Entä uskotteko siihen, että Neuvostoliitto säilyy yhtenäisenä”, toimittaja tivasi. Uskon, kuului yhden sanan mittainen vastaus. Mitä muuta hän olisi voinut sanoa? Samaan aikaan valtion virastoissa ja laitoksissa Viron itsenäisyyden valmistelu oli täydessä käynnissä – ”kulttuuriyhteistyön” nimikkeellä, presidentin tieten ja hänen siunauksellaan.

Nyt, kun Neuvostoliiton hajoamisesta ja Viron vapautumisesta on kulunut yli 20 vuotta, on tullut aika kertoa tarina pohjia myöten. Kertomisen aloitti Yleisradio esittäessään viime maanantaina dokumentin ”Epävirallinen linja”. Ohjelma nosti esiin kaksi Viron uuden itsenäisyyden tuntematonta sankaria, Kulle Raigin ja Eeva Lillen.

Dokumentin koskettavimmat hetket koettiin, kun Lennart Meren Helsingin toimistoon tuli Alfred Kordelinin säätiön asiamies, joka otti lompakon esiin ja kysyi: ”Tarvitaanko täällä rahaa?”

Tai kun legendaarisen karaokeravintolan Pataässän isäntä möi virolaisille pari drinkkiä lakia rikkoen ja saattoi hakijan matkaan sanoen: ”Viro vapaaksi!”

Tai kun opetusministeriön osastopäällikkö Kalervo Siikala lähetti autolastillisen toimistotarvikkeita Kadriorgiin, Viron tyhjään presidentinlinnaan.

Totuus paljastuu

Myös suurella yleisöllä on nyt mahdollisuus saada tietää tämä kaikki, kiitos Heikki Rausmaan, jonka juuri hyväksytty väitöskirja paljastaa Suomen Virolle noina kriittisinä vuosina antaman tuen kaikki ulottuvuudet. Voi vain toivoa, että tutkimus kuluisi kummankin kansan käsissä.

Erityisen hyödyllistä luettavaa se on niille, jotka ovat vuosia hävenneet suomettuneen Suomen selkärangattomuutta – ja niille virolaisille, jotka yhä uskovat, että Suomi tunnusti Viron uuden itsenäisyyden vastahakoisesti ja lähes pakon edessä.

Tarina paljastaa ehkä laajemmankin ilmiön. J. K. Paasikivi, patavanhoillinen ja varovainen pankkimies johti maata, kun ulkopolitiikassa tapahtui vallankumouksellinen mullistus. Neuvostojohtajien luottomies Urho Kekkonen junaili ETYK:in, joka suoraan myötävaikutti Neuvostoliiton hajoamiseen. Mauno Koivisto, pääsihteeri Mihail Gorbatshovin uskollinen tukija, hyväksyi sen, että Suomi teki enemmän kuin yksikään toinen maa auttaakseen Viron irti Neuvostoliitosta ja itsenäistymään uudelleen.

Ehkä pienen ja uhanalaisen maan ulkopolitiikassa aina on erikseen asioita, joista puhutaan – ja asioita, joita vain tehdään.

JARMO MÄKELÄ on ulkomaantoimittaja.